

ICONOGRAPHISK POST
NORDISK TIDSKRIFT FÖR BILDTOLKNING
NORDIC REVIEW OF ICONOGRAPHY

NR 1/2, 2020

ICONOGRAPHISK POST

NORDISK TIDSKRIFT FÖR BILDTOLKNING • NORDIC REVIEW OF ICONOGRAPHY

NR 1/2, 2020

Tidskriften utges av Konstvetenskap, Åbo Akademi
Adress: Fabriksgatan 2, 20500 Åbo, Finland
Websida: <https://ojs.abo.fi/ojs/index.php/ico/index>

Redaktion

Lars Berggren, ansvarig huvudredaktör (lars.berggren@abo.fi)
Annette Landen (annette.landen@abo.fi)

Redaktionskommitté

Søren Kaspersen och Martin Wangsgaard Jürgensen (Danmark), Kersti Markus och Merike Kurisoo (Estland), Lars Berggren och Annette Landen (Finland), Ragnhild M. Bø och Margrethe C. Stang (Norge), Eva Lindqvist Sandgren och Stina Fallberg Sundmark (Sverige).

Språkgranskning (abstracts och bildtexter på engelska)

David Jones

Ombrytning och layout

Annette Landen

Anvisningar till författare, upplysningar ang. granskningsförfarande och övrig information om tidskriften, finns på websidan:
<https://ojs.abo.fi/ojs/index.php/ico/about/submissions> (Open Access)

Tidskriften utges med bidrag från Nordiska publiceringskommittén för humanistiska och samhällsvetenskapliga tidskrifter (NOP-HS)

© Iconographisk Post och författarna

ISSN 2323-5586

Förord

Bästa läsare!

I år är det 50 år sedan det första numret av ICO såg dagens ljus, närmare bestämt i oktober 1970. Med anledning av jubileet ges i detta nummers första artikel en redogörelse för ICO:s och de ikonografiska symposiernas historia, tidskriftens nordiska funktion och ”mission”, samt dess forskningspolitiska och finansiella förutsättningar. Ni kommer också att lägga märke till att vi gått över från tvåspalt till enspalt, och därmed går tillbaka till det format som tidskriftens två första årgångar hade.

Därefter följer Harriet M. Sonne de Torrens artikel med titeln ”The Miracle of the Harvest. The Cistercians, French Connections and the Hegwald Workshop on Gotland”. Här fokuserar författaren på motivet ”Skördeundret” återgivet på ett antal gotländska dopfuntar, som av Johnny Rooval tillskrevs stenmästaren ”Hegwald” och den efterföljande Hegwald-verkstad. Utgående från detta motiv presenteras en ny och hundra år yngre datering av dopfuntarna och verkstadens produktion. I sammanhanget beaktas och analyseras även den historiska kontexten, cistercienserordens grundande av kloster, på Gotland och i övriga Norden, de franska influenserna och den framväxande stenindustrin.

Detta år vill vi särskilt minnas Mereth Lindgren, en av ICO:s trogna medarbetare under många decennier. Hon gick bort alldeles för tidigt för 20 år sedan, och en av de sista texter som hon arbetade med publicerar vi nu postumt: ”*Patroni Regni Svecie*, Sveriges rikets skyddshelgon.” Mereth var med vid det andra ”ikonografiska” mötet på Julita herrgård 1970 (se vidare s. 8f.), och i ICO:s andra häfte (nr 2, 1970) redogjorde hon för det 1969 påbörjade arbetet med ett svenskt ikonografiskt register, i ett första skede baserat på material i Antikvarisk-Topografiska Arkivet i Stockholm. Från 1971 till 1982 var hon medlem av ICO:s redaktionskommitté och under följande decennium, 1982–1993, ingick hon i redaktionen tillsammans med bland andra Ingalill Pegelow.

Mereth publicerade under åren ett antal artiklar i ICO, flera av dem behandlande helgonikonografi och bilden av den heliga Birgitta, som var hennes specialområde. I föreliggande artikel presenteras Sveriges skyddshelgon, när de först

framträder som grupp, hur kretsen av dem efterhand utökas, vilka av dem som över tid mest frekvent befolkade altarskåp och kalkmålningar, skillnaderna mellan de olika stiftens belyses och lokala preferenser noteras.

I den därpå följande artikeln – ”Tubal-Kain och den mystiske smeden i Öja” – försöker Lars Berggren lösa en gotländsk bildgäta: vem är egentligen den liggande smeden som bildar kapitälband på Öja kyrkas nordportal? Är det verkligen S. Eligius, guldsmedernas skyddshelgon, med vilken han oftast identifieras i litteraturen, eller är det något helt annat? Med stöd av attributen, positionen i portalen och den litterära och ikonografiska kontexten presenterar författaren en helt ny teori om figurens identitet: Tubal-Kain, den gammaltestamentlige, antediluviale slagsbulten, uppfinnare av smideskonsten och järnbearbetningen, framstår som en minst lika god kandidat som något helgon.

Fred Anderssons artikel ”Iconography of the Labour Movement. Part 1: Republican Iconography, 1792–1848” är den första i en tudelad studie av den socialistiska arbetarrörelsens ikonografi. I denna första del ges läsaren bakgrunden och rötterna till det bildspråk som utbildades i de franska och amerikanska revolutionerna. Bland annat handlar det om frimureriets symboler och en delvis omarbetad klassisk ikonografi. I den andra delen av studien – som publiceras i nästa nummer av ICO – beskrivs hur socialistiska partier och arbetar- och fackföreningar använde sig av denna revolutionära ikonografi för att manifesteras sin kollektiva identitet.

Numret avslutas med tre bokrecensioner av Lars Berggren. Den första presenterar en guidebok, tänkt att ligga i bilens handskfack: *Änglar och drakar. Gotlands kyrkor en kulturskatt* av Christer Jonson, Eva Sjöstrand och Bengt af Geijerstam (2018, nyttgåva). Vi återvänder här alltså till Gotland, ”skattkammaren” som Roosval en gång kallade den. I recension nummer två behandlas den nyligen utkomna *Gesta Romanorum*, översatt till svenska av Hannah Bartonek Åhman (2020), med ett urval av dessa ”Romarnas bedrifter”, dvs. de sederlärande historier som började sammanställas vid 1200-talets slut, och som under följande århundranden successivt utökades. Detta är första utgåvan på svenska. I den tredje och sista recensionen presenteras Lena Liepes nyutkomna *Reliker och relikbruk i det medeltida Norden* (2020), enligt recensenten en synnerligen informativ och läsvärd genomgång av relikernas roll i det medeltida Nordens kyrka och samhälle.

Redaktionen i oktober 2020

Veneziansk karnevalsmask i gammal stil. Under pestutbrott i staden fylldes näbben med vällyktande kryddor, avsedda att neutralisera de sjukdomsalstrande ängorna. Kanske ett tips för den som tycker att apotekens andningskydd är för tråkiga. Foto Wikimedia Commons.